

*Волкова Ю. А.,**доктор юридичних наук, професор,**професор кафедри права**ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СВОБОДУ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ

Анотація. У статті досліджено питання міжнародних стандартів та зарубіжного досвіду щодо забезпечення права на свободу вираження поглядів. Зазначено, що обрана тема наукового дослідження потребує застосування різноманітних наукових методів і підходів для отримання якісних результатів. Тому для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження: аналіз; системний метод; аналітичний тощо. Вказано, що свобода вираження поглядів є фундаментальним правом людини, яке має бути підтримане в демократичних суспільствах. Має контролюватися ситуація, коли уряди безпідставно обмежують свободу слова, націлені на журналістів, протестувальників та інших осіб, які вважаються незгодними з поглядами уряду. Сьогодні спостерігається тенденція, коли навіть у західних демократіях закони скорочують протестну діяльність і загрожують свободі преси та свободі слова за допомогою обов'язкових схем збереження метаданих. Констатовано, що право на свободу вираження поглядів – це право зберігати думки без втручання, і не може підлягати будь-якому винятку чи обмеженню. Утім, це право не є абсолютним, воно тягне за собою особливі обов'язки і може бути обмежене з кількох причин. Зроблено висновок, що свобода вираження поглядів є фундаментальним правом людини, яке має бути підтримане в демократичних суспільствах. Має контролюватися ситуація, коли уряди безпідставно обмежують свободу слова, націлені на журналістів, протестувальників та інших осіб, які вважаються незгодними з поглядами уряду. Сьогодні спостерігається тенденція, коли навіть у західних демократіях закони скорочують протестну діяльність і загрожують свободі преси та свободі слова за допомогою обов'язкових схем збереження метаданих. Вкрай важливо, щоб громадянські суспільства по всьому світу були пильними у захисті свободи вираження поглядів.

Ключові слова: права людини, свобода думки, свобода вираження поглядів, недискримінація, захист прав, рівність.

Постановка проблеми. Право на свободу вираження поглядів – це право зберігати думки без втручання, і не може підлягати будь-якому винятку чи обмеженню. Утім, це право не є абсолютним, воно тягне за собою особливі обов'язки і може бути обмежене з кількох причин. Наприклад, обмеження можуть стосуватися фільтрації доступу до певних інтернет-сайтів, заклику до насильства або класифікації художнього матеріалу. Право на свободу вираження поглядів поширюється на будь-який засіб масової інформації, включаючи письмові та усні комунікації, публічний протест, мовлення, художні твори та комерційну рекламу.

Стан дослідження. Дослідження ґрунтується на науково-теоретичних працях вітчизняних та зарубіжних фахівців у сфері права.

Метою статті є дослідження питання міжнародних стандартів та зарубіжного досвіду щодо забезпечення права на свободу вираження поглядів.

Вклад основного матеріалу. Міжнародні стандарти свободи вираження поглядів закріплено у ст. 19 Загальної декларації прав людини, якою закріплено, що кожна людина має право на свободу переконань і вираження поглядів; Це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань, а також шукати, отримувати і поширювати інформацію та ідеї через будь-які засоби масової інформації і незалежно від кордонів [1].

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод статтею 10 гарантує: 1. Кожна людина має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, а також отримувати і поширювати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування радіомовних, телевізійних або кіноприймачів. 2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або покаранням, які передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві, в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням або злочинам, для захисту здоров'я або моралі; для захисту репутації або прав інших осіб, для запобігання розголошенню інформації, отриманої конфіденційно, або для підтримання авторитету та неупередженості судової влади Американська конвенція з прав людини.

Стаття 13 цього нормативно-правового акту закріплює, що: 1. Кожна людина має право на свободу думки та вираження поглядів. Це право включає свободу шукати, отримувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якого роду, незалежно від кордонів, усно, письмово, друковано, у формі мистецтва або за допомогою будь-якого іншого засобу за власним вибором. 2. Здійснення права, передбаченого попереднім пунктом, не підлягає попередній цензурі, а підлягає подальшому накладенню відповідальності, яка прямо встановлюється законом у межах, необхідних для забезпечення: а) повага до прав або репутації інших осіб; б) захист національної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моралі населення. 3. Право на вираження поглядів не може бути обмежене непрямими методами або засобами, такими як зловживання державним або приватним контролем над газетним папером, частотами радіомовлення або

обладнанням, що використовується для поширення інформації, або будь-якими іншими засобами, що перешкоджають передачі та поширенню ідей і думок. 4. Незважаючи на положення пункту 2 вище, публічні розваги можуть підлягати попередній цензурі за законом з єдиною метою регулювання доступу до них з метою морального захисту дитинства та підліткового віку. 5. Будь-яка пропаганда війни і будь-яка пропаганда національної, расової або релігійної ненависті, що є підбурюванням до беззаконного насильства або до будь-яких інших подібних дій проти будь-якої особи або групи осіб на будь-яких підставах, включаючи расу, колір шкіри, релігію, мову або національне походження, розглядаються як правопорушення, що караються законом [1].

Право на свободу думки та вираження поглядів також міститься у ст. 20 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (ICCPR) [2]. Зокрема Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ICCPR) у ст. 19 гарантує, що: 1. Кожен має право дотримуватися своєї думки без втручання. 2. Кожна людина має право на свободу вираження поглядів; Це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якого роду, незалежно від кордонів, усно, письмово або друковано, у формі мистецтва або за допомогою будь-яких інших засобів за своїм вибором. 3. Здійснення прав, передбачених пунктом 3 цієї статті, тягне за собою особливі обов'язки та відповідальність.

Тому на нього можуть поширюватися певні обмеження, але вони повинні бути лише такими, які передбачені законом і є необхідними: а) з поваги до прав або репутації інших осіб; б) для захисту національної безпеки або громадського порядку, здоров'я чи моралі населення.

Крім того статті 4 та 5 Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (CERD) [3], статті 12 та 13 Конвенції про права дитини (CRC) [4] та статтю 21 Конвенції про права інвалідів (CLPD) [5].

Загальний коментар № 34 [6] Комітету ООН з прав людини щодо ICCPR зазначає, що право на свободу вираження поглядів включає, наприклад, політичний дискурс, коментарі до власних справ та до державних справ, агітацію, обговорення прав людини, журналістику, культурного та художнього вираження, викладання та релігійний дискурс. Він також охоплює вираз, який деякі можуть розглядати як глибоко образливий. Право охоплює як вербальні, так і невербальні комунікації, а також всі способи вираження, включаючи аудіовізуальні, електронні та інтернет-режими спілкування.

З точки зору статті 19(3) ICCPR, право на свободу вираження поглядів, що міститься в статті 19(2), може підлягати певним обмеженням: «здійснення прав, передбачених у пункті 2 цієї статті, несе з собою особливі обов'язки та відповідальність. Тому він може підлягати певним обмеженням, але вони повинні бути лише такими, які передбачені законом і необхідні: (а) для поваги прав або репутації інших осіб; (б) для захисту національної безпеки або громадського порядку (ordre public), або громадського здоров'я або моралі».

Що стосується обмеження права на свободу вираження поглядів відповідно до статті 19(2) ICCPR, тест з трьох частин використовується для оцінки того, чи виправдане таке обмеження: (i) обмеження повинно бути передбачено законом; (ii) воно повинно переслідувати законну мету; (iii) воно повинно бути необхідним для законної мети. (4) Цей тест застосовується

аналогічно до обмежень права на свободу вираження поглядів за іншими правовими інструментами, включаючи Африканську хартію [7].

Стаття 19(2) ICCPR також передбачає, що право на свободу вираження поглядів застосовується незалежно від кордонів і через будь-які засоби масової інформації на вибір. Загальний коментар № 34 далі пояснює, що стаття 19(2) включає інтернет-режими зв'язку.

У резолюції 2016 року Рада ООН з прав людини підтвердила, що: «Ті самі права, які люди мають в автономному режимі, також повинні бути захищені в Інтернеті, зокрема свобода вираження поглядів, яка застосовується незалежно від кордонів і через будь-які засоби масової інформації за власним вибором, відповідно до статей 19 Загальної декларації прав людини та Міжнародного пакту про громадянські та політичні права» [8].

У 2016 році Африканська комісія з прав людини і народів (ACHPR) [9] закликала держави поважати та вживати законодавчих та інших заходів для гарантування, поваги та захисту прав громадян на свободу інформації та вираження поглядів через доступ до інтернет-послуг. Це було доповнено в 2019 році Декларацією принципів свободи вираження поглядів та доступу до інформації в Африці [10], прийнятою АСНПР, яка визнає роль нових цифрових технологій у реалізації прав на свободу вираження поглядів та доступу до інформації, а також стверджує, що ті самі права, які люди мають в автономному режимі, повинні бути захищені в Інтернеті відповідно до міжнародного права та стандартів прав людини.

У Великій Британії Закон про права людини 1998 року адаптував статтю 10 ЄСПЛ до внутрішнього законодавства. Право на свободу вираження поглядів підпадає під низку обмежень у законодавстві Великої Британії, включаючи: Закон про шкідливі комунікації 1988 року та Закон про комунікації 2003 року, який криміналізує «непристойні або грубо образливі» повідомлення та загрози; Закон про громадський порядок 1986 року, який містить злочини за розпалювання ненависті за ознакою раси, релігії або сексуальної дискримінації; Закон про тероризм 2006 року, який криміналізує публікацію та поширення матеріалів, які можна розглядати як заохочувальні терористичні акти.

Однак існують побоювання з приводу відсутності оптимального регулювання, зокрема регулювання, що охоплює соціальні мережі та пошукові послуги у Великобританії. Це питання було висвітлено урядом у пояснювальних записках до законопроекту про безпеку в Інтернеті [11], в яких зазначено, що «в даний час більшість послуг користувача та пошуку, що працюють у Сполученому Королівстві, не підпадають під жодне регулювання щодо безпеки користувачів». Винятком з цього є статутний режим платформи обміну відео, який вимагає від постачальників послуг захисту осіб від певного шкідливого контенту і застосовується Ofcom.

Уряд Великобританії також опублікував свою цифрову стратегію в червні 2022 року [12], яка виклала бачення уряду щодо «побудови більш інклюзивної, конкурентоспроможної та інноваційної цифрової економіки». В рамках стратегії уряд опублікував початкову систему моніторингу результатів цифрового регулювання та запросив думки зацікавлених сторін про те, як вимірювати регуляторні результати. Результати, які він прагне оцінити, включають: сприяння конкуренції та інноваціям; збереження Великобританії в безпеці в Інтернеті;

сприяння процвітаючому демократичному суспільству за допомогою цифрових технологій, які підтримують демократичну взаємодію та зберігають свободу вираження поглядів та права людини.

У Швеції свобода вираження поглядів та демонстрації захищені Конституцією. Свобода вираження поглядів є однією з основ шведської держави. Тому свобода вираження поглядів, свобода інформації, свобода демонстрації та свобода зібрань є центральними правами в нашій демократії. Право людини на свободу віросповідання також суворо захищено Конституцією.

Конституційно захищене право на свободу вираження поглядів включає право висловлювати думки, думки та почуття за допомогою мови, письма або зображень без втручання влади. Ця свобода може бути обмежена лише в тому випадку, якщо вона необхідна для виконання певних цілей, конкретно викладених у Конституції, і обмеження ніколи не може виходити за рамки того, що необхідно для виконання цих цілей. Свобода вираження поглядів у певних засобах масової інформації, таких як газети, радіо та телебачення, користується особливо сильним конституційним захистом. Покарання за порушення свободи преси та свободи вираження поглядів щодо повідомлень, що передаються через такі засоби масової інформації, безпосередньо регулюються Конституцією.

ОБСЄ також розглядає питання свободи вираження поглядів. Зокрема, у Гельсінському заключному акті (1975) принципи керівних відносин між державами-учасниками включають положення про умови для журналістів та поширення інформації. І Мадридський документ (1983), і Віденський документ (1989) містять положення, що заохочують обміни в медіа-сфері. Так само держави взяли на себе зобов'язання сприяти роботі журналістів та поважати їхні авторські права. Пункт 9 Копенгагенського документа 1990 року передбачає, що «кожен має право на свободу вираження поглядів, включаючи право на спілкування. Це право включатиме свободу зберігати думки та отримувати та передавати інформацію та ідеї без втручання державної влади та незалежно від кордонів». З метою забезпечення високого рівня прихильності нормам та стандартам, прийнятими державами-учасниками ОБСЄ, у грудні 1997 року була встановлена позиція Представника ОБСЄ з питань свободи ЗМІ. Завданням Представника є спостереження за відповідними ЗМІ в державах-учасниках ОБСЄ з метою забезпечення раннього попередження про порушення свободи вираження поглядів. Крім того, він/вона має допомагати державам-учасникам, виступаючи та сприяючи повному дотриманню принципів та зобов'язань ОБСЄ щодо свободи вираження поглядів та вільних засобів масової інформації.

І РЄ, і ОБСЄ опублікували декларації про право на свободу вираження поглядів в Інтернеті. У Декларації РЄ «Декларації про свободу спілкування в Інтернеті» від 30 травня 2003 року держави заявили, що вони повинні дотримуватися принципів, які встановлюють, серед іншого, що інтернет-контент не повинен підлягати обмеженням, які йдуть за рамки обмежень на класичні засоби масової інформації, і що влада не повинна відмовляти в доступі до інформації та іншого спілкування в Інтернеті.

На кількох міжнародних форумах особлива увага приділялася захисту професіоналів, особливо журналістів, чия фізична цілісність поставлена на карту, коли свобода вираження поглядів недостатньо гарантована. Перший протокол (1977) до

Женевських конвенцій 1949 року забезпечує додатковий захист цивільних журналістів, які працюють у районах збройних конфліктів (військові кореспонденти, найняті військовими, вважаються «солдатами»). Учасники Конференції ЮНЕСКО з питань свободи преси, безпеки журналістів та безкарності підписали Медельїнську декларацію: Забезпечення безпеки журналістів та боротьба з безкарністю у травні 2007 року. Декларація закликає уряди розслідувати всі акти насильства проти журналістів і закликає уряди прийняти міжнародні декларації та національне законодавство для захисту прав журналістів.

Деякі спеціалізовані установи ООН також прагнуть сприяти свободі вираження поглядів. Наприклад, ЮНЕСКО пропагувала свободу вираження поглядів, свободу преси, незалежність та плюралізм засобів масової інформації в рамках своєї діяльності. ЮНЕСКО прийняла кілька резолюцій з цього приводу («Просування незалежних та плюралістичних ЗМІ» (1995), «Засудження насильства щодо журналістів» (1997) та «Декларація про сприяння незалежним та плюралістичним ЗМІ в Афганістані» (2002)).

Свобода вираження поглядів та її міжнародно визнані обмеження можуть бути спотворені урядовими ініціативами через пропаганду, контроль над засобами масової інформації та різні інші заходи, спрямовані на обмеження преси, наприклад, вимоги до ліцензування, економічні заходи або обмеження доступу до інформації. Право на свободу вираження поглядів породило значну кількість прецедентного права, в якому були додатково визначені як саме право, так і його обмеження.

Комітет з прав людини розглядав багато справ, що стосуються права на свободу вираження поглядів. Він, наприклад, виявив, що ув'язнення лідера торгівлі за підтримку страйку та засудження урядової загрози відправити війська порушило його право на свободу вираження поглядів (Сон проти Республіки Корея), але засудження особи за законом, який криміналізував, оскаржуючи існування Голокосту, служило законній меті (Форіссон проти Франція). В іншому випадку Комітет визнав неприйнятною скаргу про порушення, коли поширення антисемітських повідомлень через записані телефонні повідомлення було заборонено. Скарга була визнана неприйнятною, оскільки мова ненависті була явно несумісною з правами, захищеними в Пакті (J.R.T. та W.G. Party проти Канада). Комітет заявив, що комерційне вираження, таке як зовнішня реклама, захищено свободою вираження поглядів (Ballantyne et al. v. Canada) і що право на отримання інформації було порушено, коли журналісту було відмовлено в повному доступі без розголошення причини до парламентських прес-служб у його країні (Gauthier v. Canada).

Під егідою європейської системи Європейський суд заявив, що свобода вираження поглядів «забезпечує одну з найважливіших основ такого (демократичного) суспільства, одну з основних умов праці для його прогресу та для розвитку кожної людини. [...] Це застосовується не тільки до «інформації» або «ідей», які позитивно сприймаються або вважаються необразливими або байдужими, але й до тих, які ображають, шокують або турбують державу або будь-який сектор населення. Такі вимоги того плюралізму, толерантності та неупередженості, без яких немає «демократичного суспільства» (Handyside v. Сполучене Королівство).

Багато справ було передано до колишньої Європейської комісії та Суду щодо свободи вираження поглядів; деякі сто-

суються прав журналістів на свободу вираження поглядів. У справі Джерсід проти Данія, уряд Данії притягнув до відповідальності та засудив журналіста за поширення расистських поглядів інших на телебаченні. Суд встановив, що втручання в право на свободу вираження поглядів заявника не було «необхідним для захисту прав та репутації інших», оскільки автор зобразив расистські погляди як погляди групи, що викликають суспільне занепокоєння, і зазначив, що вони є антисоціальними.

У справі австрійських журналістів, визнаних винними у національних судах за наклеп, Суд встановив, що політики можуть піддаватися сильнішій громадській критиці, ніж приватні громадяни (*Lingens та Oberschlick v. Австрія*). Суд визнав вироком автора, звинуваченого у поширенні інформації про незаконну сепаратистську організацію, порушенням права на свободу вираження поглядів, оскільки звинувачення були непропорційними переслідуванню цілям – опоросна стаття ніколи фактично не була поширена (*Halis v. Туреччина*). В іншій справі суд встановив, що засудження захисника від наклепу за різку критику рішення прокурора не звинувачувати потенційного підсудного, який тоді зміг свідчити проти свого клієнта, порушив її право на свободу вираження поглядів (*Нікула проти Фінляндія*). Суд постановив, що було порушення свободи вираження поглядів через звільнення автора з судової влади, що було непропорційно суворим покаранням за заяви, які вона зробила в засобах масової інформації, в яких вона критикувала вищих судових чиновників. Суд встановив, що державна монополія на мовлення є втручанням у право на свободу вираження поглядів (*Informationsverein Lentia et al. v. Австрія*). Він визнав виправданими обмеження прав на свободу вираження поглядів державних службовців (див., наприклад, *Ахмед та ін. v. Сполучене Королівство*). Що стосується права на отримання інформації, було встановлено, що це право не обов'язково накладає позитивний обов'язок на державу збирати та поширювати інформацію (*Guegu v. Італія*). Суд встановив, що австрійські суди перевищили свою межу оцінки, видавши судову заборону на компанію, яка забороняє їй порівнювати свою ціну продажу з ціною конкурента, не згадуючи також відмінності в їх стилях звітності (*Krone Verlag GmbH & Co KG v. Австрія (ні. 3)*). В *Otto-Preminger-Institut v. Австрія*, щодо фільму, який оскаржував християнські переконання, суд визнав вилучення фільму виправданим.

Справи, подані до Міжамериканської комісії, серед інших питань стосувалися насильства або вбивств журналістів, залякування, погроз та переслідування (єпископ Джерарді проти Гватемала). Міжамериканський суд розглянув превентивну цензуру у справі, коли було заборонено виставу «богохульського» фільму. У цьому випадку Суд заявив, що, хоча деяка попередня цензура дозволена, попередня цензура на підставі богохульства виходить за рамки дозволеної категорії «морального захисту молоді». Тому Суд визнав порушенням права на свободу вираження поглядів (*Olmedo Bustos et al. v. Чилі (Останньої спокуси Христа)*).

Міжамериканський суд видав консультативний висновок, в якому встановив, що обов'язкове членство в професійній асоціації для практики журналістики не може бути виправдане, оскільки воно позбавило неліцензованих журналістів їхніх прав відповідно до Американської конвенції (Консультативний висновок ОС-5/85 від 13 листопада 1985 року, Обов'язкове членство в асоціації, передбаченій законом для практики жур-

налістики). Суд також розглядав непрямі обмеження свободи вираження поглядів, права на правду та права на відповідь. На думку Суду, свобода вираження поглядів «має як індивідуальний, так і соціальний вимір: він вимагає, щоб, з одного боку, ніхто не міг завдати довільної шкоди або перешкодити висловлюванню власної думки, і тому представляє право кожної людини; але це також має на увазі, з іншого боку, колективне право отримувати будь-яку інформацію та знати вираження думки інших. Ці два виміри повинні бути гарантовані одночасно» (*Ivcher Bronstein v. Перу*).

Суд встановив, що, згідно із захистом, наданим Американською конвенцією, право на свободу думки та вираження поглядів включає «не тільки право та свободу висловлювати власні думки, але й право та свободу шукати, отримувати та передавати інформацію та ідеї всіх видів» (*Лопес Альварес та ін. проти Гондурас*). На цій ноті Суд постановив, що держава має позитивне зобов'язання забезпечити, щоб закони та нормативні акти, що регулюють обмеження доступу до державної інформації, відповідали параметрам Конвенції, і обмеження можуть застосовуватися лише з причин, дозволених Конвенцією; це також стосується рішень з цього питання, прийнятих внутрішніми органами (*Claudio Reyes et al. v. Чилі*).

В африканській системі Африканська комісія з прав людини та народів розглядала право на свободу вираження поглядів у різних сферах. Він, серед іншого, визнав затримання членів опозиційних партій та профспілок відповідно до законодавства, що забороняє всю політичну опозицію під час надзвичайного стану, порушенням свободи вираження поглядів; він встановив, що нездатність держави розслідувати напади на журналістів порушує їх право висловлювати та поширювати інформацію та думки, а також порушує право громадськості отримувати таку інформацію та думки (сер *Дауда К. Джавара проти Гамбія*). Комісія постановила, що державні переслідування з метою порушення законної діяльності організації, яка інформує та навчає людей про їхні права, є явним порушенням права на свободу вираження поглядів. Нарешті, у справі щодо судового розгляду та страти лідерів громадських організацій після мітингу Комісія підкреслила тісний зв'язок між правом на свободу вираження поглядів та правами на асоціації та збори. Через ці відносини Комісія встановила, що суворі покарання, нанесені в результаті мітингу, не відповідають праву на свободу вираження поглядів (*International Pen, Constitutional Rights Project, Interrights on the of of Ken Saro-Wiwa Jr. та Civil Liberties Organization v. Нігерія*). У справі, що стосується затримання журналістів без зв'язку з громадськістю, Комісія постановила, що ув'язнення журналістів та заборона всієї вільної преси в країні порушують статтю 9 Статуту (стаття 19 проти Еритрея, Повідомлення 275/2003). Обговорюючи важливість свободи вираження поглядів, Комісія заявила: «Свобода вираження поглядів є життєво важливою для особистого розвитку людини, її політичної свідомості та участі у веденні державних справ у своїй країні». (*Mediarights Agenda et al. v. Нігерія*).

Визнаючи важливість свободи вираження поглядів, міжнародні форуми та національні уряди прагнули просувати додаткові стандарти для захисту окремих елементів цього права. Міжнародні організації розглянули питання реалізації та нагляду за правом на свободу вираження поглядів, наприклад, шляхом призначення експертів з цього питання. У 1993 році Комісія з прав людини призначила Спеціального доповідача

з питань заохочення та захисту права на свободу думки та вираження поглядів (Резолюція 1993/45 від 5 березня 1993 року). У 1997 році Міжамериканська комісія створила Офіс Спеціального доповідача з питань свободи вираження поглядів.

У рамках ОБСЄ були розроблені стандарти для захисту журналістів, і багато зусиль було приділено сприянню обміну ідеями та досвідом щодо фактичної реалізації свободи преси. ОБСЄ встановила посаду Представника з питань свободи ЗМІ у 1997 році. Функція Представника полягає в тому, щоб спостерігати за відповідними ЗМІ в державах-учасниках ОБСЄ з метою забезпечення раннього попередження про порушення свободи вираження поглядів. Представник також допомагає державам, виступаючи та сприяючи повному дотриманню принципів та зобов'язань ОБСЄ щодо свободи вираження поглядів та вільних засобів масової інформації.

Спеціальний доповідач ООН з питань заохочення та захисту свободи думки та вираження поглядів, представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ та Спеціальний доповідач ОАД з питань свободи вираження поглядів прийняли Спільну декларацію про різноманітність мовлення 14 грудня 2007 року, засуджуючи триваючі напади на журналістів та можливий виклик редакційній незалежності, спричинений концентрацією власності ЗМІ. Відзначаючи важливість різноманітності в засобах масової інформації для вільного потоку інформації та ідей у суспільстві, Декларація закликає різних мовників мати доступ до різноманітних комунікаційних платформ. Декларація також визнала взаємозалежність вільних засобів масової інформації та незалежної судової влади, а також те, що концентрація у власності на засоби масової інформації та засоби комунікації може кинути виклик редакційній незалежності. Крім того, він засудив кримінальну дифамацію як невинуватене обмеження свободи вираження поглядів.

Висновки. Підсумовуючи наведене доцільно вказати, що свобода вираження поглядів є фундаментальним правом людини, яке має бути підтримане в демократичних суспільствах. Має контролюватися ситуація, коли уряди безпідставно обмежують свободу слова, націлені на журналістів, протестувальників та інших осіб, які вважаються незгодними з поглядами уряду. Сьогодні спостерігається тенденція, коли навіть у західних демократіях закони скорочують протестну діяльність і загрожують свободі преси та свободі слова за допомогою обов'язкових схем збереження метаданих. Вкрай важливо, щоб громадянські суспільства по всьому світу були пильними у захисті свободи вираження поглядів. Це необхідно для покращення життя людей, створення та підтримки сильних, здорових демократичних суспільств.

Література:

1. International standards on Freedom of Expression URL: https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2024/01/international_standards_on_freedom_of_expression_eng.pdf
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права URL: <https://www.info.dfat.gov.au/Info/Treaties/treaties.nsf/AllDocIDs/8B8C6AF11AFB4971CA256B6E0075FE1E>

3. Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації URL: <https://www.info.dfat.gov.au/Info/Treaties/treaties.nsf/AllDocIDs/2F70352A0B65EB67CA256B6E0075FE13>
4. Конвенція про права дитини URL: <https://www.info.dfat.gov.au/Info/Treaties/treaties.nsf/AllDocIDs/E123F4F71DCAE3E7CA256B4F007F2905>
5. Конвенція про права інвалідів URL: <https://www.info.dfat.gov.au/Info/Treaties/treaties.nsf/AllDocIDs/636560118784755BCA25726C0007D2AC>
6. General comment № 34 <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/GC34.pdf>
7. Африканська хартія URL: https://vue.gov.ua/Африканська_хартія_прав_людини_і_народів_1981
8. Резолюція 2016 року Ради ООН з прав людини URL: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/home>
9. Африканська комісія з прав людини і народів URL: <https://achpr.au.int/>
10. Декларація принципів свободи вираження поглядів та доступу до інформації в Африці URL: https://achpr.au.int/public/Document/file/English/Declaration%20of%20Principles%20on%20Freedom%20of%20Expression_ENG_2019.pdf
11. Online safety bill explanatory notes URL: <https://publications.parliament.uk/pa/bills/cbill/58-03/0004/en/220004en.pdf>
12. UK's Digital Strategy URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uks-digital-strategy>

Volkova Yu. Some aspects of exercising the right to freedom of expression

Summary. The article examines the issues of international standards and foreign experience in ensuring the right to freedom of expression. It is noted that the chosen topic of scientific research requires the use of various scientific methods and approaches to obtain qualitative results. Therefore, the following research methods are used to solve the tasks: analysis; system method; analytical, etc. Freedom of expression is a fundamental human right that must be upheld in democratic societies. The situation where governments unjustifiably restrict freedom of speech by targeting journalists, protesters, and others deemed to disagree with the government's views should be monitored. Today, there is a trend where, even in Western democracies, laws curtail protest activity and threaten press freedom and freedom of speech with mandatory metadata preservation schemes. It is stated that the right to freedom of expression is the right to keep one's opinions without interference, and cannot be subject to any exception or restriction. However, this right is not absolute, it entails special obligations and can be limited for several reasons. It is concluded that freedom of expression is a fundamental human right that should be supported in democratic societies. when governments unjustifiably restrict freedom of speech, targeting journalists, protesters, and others deemed to disagree with the government's views. Today, there is a trend where, even in Western democracies, laws curtail protest activity and threaten press freedom and freedom of speech with mandatory metadata preservation schemes. It is imperative that civil societies around the world are vigilant in protecting freedom of expression.

Key words: human rights, freedom of thought, freedom of expression, non-discrimination, protection of rights, equality.